

емоційної стійкості, психологічної готовності та професійної працездатності учасників бойових дій вимогам екстремальної обстановки та майбутньої діяльності. Для здійснення психологічного контролю відповідний за забезпечення силових заходів психолог використовує методи психологічного нагляду та індивідуального психологічного співбесіди. В процесі нагляду необхідно звертати увагу на ступінь залученості працівників у підготовчу роботу, рівень їх психофізіологічної мобілізації на виконання майбутнього завдання, зовнішній вигляд, адекватність настрою та поведінки працівників поточної обстановки, що прогнозується на основі тактичного плану. Крім того, важливе значення для визначення ступені психологічної готовності мають дані про психотравмуючі обставини та режим життєдіяльності працівників у добу, яка передує операції. За наявності сумнівів в морально-психологічній готовності та професійної працездатності кого-небудь з учасників силових заходів психологу необхідно повідомити про це керівнику ГЗ. З його дозволу провести з відповідними працівниками індивідуальні співбесіди. В ході співбесід повинні бути з'ясовані питання, що виникли, при необхідності для цього доцільно використати експрес-методи психологічної та психофізіологічної діагностики. За висновками психологічного нагляду та індивідуальних співбесід відповідальний психолог виносить висновок про рівень морально-психологічної готовності та професійної працездатності особового складу, а також про наявність у працівників протипоказань в участі в операції, якщо рівень їх готовності та працездатності не відповідає екстремальним вимогам майбутньої діяльності.

Мартенко О.Л.,

кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри юридичної психології НАВС;

Ручка В.В.,

магістр кафедри юридичної психології НАВС

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Напружена діяльність при охороні громадського порядку, як правило, супроводжується швидкою витратою фізичних та психологічних ресурсів особи, і якщо їх не вдасться в короткий час відновити, це неминуче призводить до спаду активності, породжує неточності, помилки. Спеціальні форми професійно-психологічної підготовки проводяться

фахівцями-психологами, розраховані на значний проміжок часу в процесі навчання та забезпечують формування, розвиток і підтримку оптимального рівня професійно значущих особистісних якостей особового складу, зокрема, готовності до охорони громадського порядку у будь-яких умовах. Тому стан високої професійної готовності при виконанні службових обов'язків варто не тільки формувати, але й підтримувати. Таким чином, у психологічній підготовці майбутніх правоохоронців необхідно приділяти увагу таким напрямам, як: 1) тренування швидкого переключення з одного виду діяльності на іншій: від стану очікування та спокою – до негайних і рішучих дій; 2) навчання самоконтролю та оцінюванню власного стану в психологічно складній обстановці; 3) навчання способам саморегуляції власного стану.

Для розвитку якостей особистості (мотивація, спрямованість, особливості поведінки) професійно-психологічна підготовка формує: 1) позитивне ставлення та мотиви службової діяльності, професійні інтереси та переконання; 2) стиль діяльності на основі індивідуально-психологічних особливостей; 3) професійні здібності на основі набуття нових знань, навичок та умінь у службовій діяльності. У процесі професійно-психологічної підготовки формується також готовність до службової діяльності як системна якість особистості, що є важливою умовою ефективної службової діяльності.

На основі знань та навичок, що відносяться до певного виду службової діяльності, закладаються та розвиваються професійні уміння, які забезпечують здатність особового складу ефективно виконувати необхідні дії відповідно до мети та умов службової діяльності. Найбільш перспективним у навчанні є системно-структурний підхід, на основі якого здійснюється моделювання умов діяльності, ситуаційні та рольові ігри, соціально-психологічний тренінг та інше.

Тому, професійно-психологічна освіта курсантів відомчих навчальних закладів МВС України дозволяє:

1) задовольнити потребу особи у вичерпній інформації щодо умов оперативно-службової діяльності, позитивно реалізувати відому закономірність людського прагнення до оточуючого;

2) організувати заняття з вогневої, спеціальної фізичної, медичної, тактичної та інших видів підготовки з елементами психологічного впливу. Такий вплив передбачає принесення в навчальний процес (звичайно, при суворому додержанні необхідних правил безпеки), психологічних чинників, характерних для реальної службової діяльності особового складу (ризик, небезпеки, дефіциту часу, відповідальності, обмеженості інформації, невизначеності умов тощо);

3) здійснювати спеціальні форми психологічної підготовки (психотренінги, спеціальні рольові ігри, вправи, аутогенне тренування). Сучасний рівень розвитку психологічної науки забезпечує удосконалення методів підготовки особового складу, формування в нього відповідних психологічних якостей та спеціальних навичок, а також удосконалення фізичних якостей, що значною мірою залежить від систематичного та постійного тренування.

Слід зазначити, що НАВС вже понад 10 років накопичується досвід створення, впровадження та забезпечення професійно орієнтованих дисциплін психологічного циклу. В результаті їх вивчення вже на I першому курсі курсанти повинні: 1) на рівні знань – знати вимоги та структуру професійно-психологічної підготовленості, характеристику професійно-психологічної готовності та її основні компоненти; характеристику професійно значущих якостей; закономірності професійного спілкування, в тому числі формування першого враження, встановлення психологічного контакту тощо; методичні засади та можливості саморегуляції в професійній діяльності; 2) на рівні вмінь і навичок – оволодіти вміннями та навичками професійної і психологічної спостережливості, вміннями і навичками мимічної діяльності, навичками професійної уяви, прийомами професійного мислення; методами візуальної психодіагностики, навичками ідентифікації емоцій за експресією обличчя, у тому числі – показників оманливого й фальшивого спілкування; навичками мовленнєвої підготовки, невербальної передачі і розпізнання інформації; методикою встановлення психологічного контакту; вміннями взаємодії при спілкуванні та втручанні в наявну конфліктну ситуацію; технікою релаксації, методиками саморегуляції і самооблізації.

Отже, психологічні дисципліни у своєму комплексі орієнтують працівника на краще засвоєння специфіки службової діяльності, оволодіння професійною майстерністю, створення нових, більш цінних алгоритмів діяльності. При цьому розвивається здатність правильно діяти в різних складних, стресових, екстремальних та надзвичайних ситуаціях. Відомо, що надбані у процесі практичних занять та тренінгів стереотипи поведінки закріплюються достатньо чітко та на тривалий строк. Тренінгові вправи активізують пізнавальну діяльність курсантів, підвищують ступінь мотивації та адаптованість до оперативної-службової діяльності, розвивають систему навичок та вмінь. Під час тренінгу відбувається постійна взаємодія між викладачем (або психологом) та особовим складом за допомогою прямого та зворотного зв'язку.

Тому в процесі всього терміну навчання слід більшу увагу приділяти саме професійно-психологічній підготовці курсантів з метою

доведення психологічного профілю їх особистості до рівня, максимально наближеного спочатку до готовності виконувати функції по охороні громадського порядку, а в подальшому – до реалізації фахового напрямку діяльності, за яким майбутній правоохоронець навчається. Для цього є повністю виправданим викладання повного циклу обов'язкових психологічних дисциплін як загально-психологічних (що допомагають формуванню психологічної готовності до службової діяльності), так і спеціалізованих курсів відповідно до спеціалізації, за якою навчається курсант, головною метою яких є формування професійно-психологічних якостей, відповідних спеціальній спрямованості особистості. Доцільно також поширювати практику проведення фахівцями-психологами тренінгових занять з використанням сучасних технологій та психотренінгових комплексів в позанавчальний час.

Це не означає нівелювання значення інших навчальних дисциплін, адже вся освітня програма має велике значення для формування особистісних, загально- та спеціально-професійних рис. Слід лише таким чином побудувати взаємопов'язаність дисциплін, щоб вони працювали як єдиний механізм, основним завданням якого стане послідовне та цілеспрямоване формування і універсальних, і спеціалізованих професійно-важливих вмінь, знань та навичок. Ми не абсолютизуємо роль професійної психологічної підготовки, але й применшувати її значення у формуванні фахівця, діяльність якого відбувається в системі “людина – людина”, а отже базується саме на психологічних закономірностях, – не виправдано і не відповідає реаліям сьогодення.

Макаренко П.В., Ларіонов С.О.,
ХНУВС;
Лапчук В.С.,
ОДУВС

КРИТЕРІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРИДАТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ.

Забезпечення громадської безпеки під час проведення масових заходів є важливим державним завданням, виконання якого покладено, у першу чергу, на відповідні підрозділи міліції. Останні події у країні демонструють, що в умовах силового протистояння окремих груп населення загострюється актуальність проблеми психологічного супроводу працівників міліції, зокрема їх відбору у підрозділи, які